

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ԵՆ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

Հայաստանեայց Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ տաճանային եղանակին տօնուած զոյգ Տաղաւարներ, մէկը Թաբոր լեռան վրայ տեսարանուած Քրիստոսի փառայեղ պայծառակերպութեան՝ իսկ միւսը Տիրամօր մարմնին իր Միածին Որդւոյն իսկ կողմէ երկինք հրաշապատում փոխադրութեան յիշատակը պանծացնող:

Հայց. Եկեղեցին միակն է Քրիստոնէական Եկեղեցիներու մեծ ընտանիքին մէջ որ հաստատած է Տաղաւար տօներու դրութիւնը: Եւ միակը՝ որ Այլակերպութեան կամ Պայծառակերպութեան գէպքի յիշատակութիւնը դասած տարւոյն կարևորագոյն տօներու շարքին: Եւ ասիկա՝ որովհետեւ Այլակերպութիւնը հանդիսադրութիւնն է հոգևոր լոյսին, տօնը լոյսին՝ որուն ընդունարանը կրցաւ ընել իր հոգին, անօրինակ խանդով մը, Քրիստոնէութեան առաջին դարերէն սկսեալ: Միակը նաև որ զայն կը տօնէ Օգոստոսի 6էն (բոլոր այլ Եկեղեցիներու կողմէ ընդունուած թուականը տօնին) տարբեր օրուան մը մէջ: Ի հնումն, Քրիստոնէական Եկեղեցիները մեր Տիրոջ Այլակերպութեան յիշատակը կը կատարէին Մեծ Պահոց մէջ ինկող առաջին Կիրակիին, յենած այն աւանդութեան վրայ թէ այդ գէպքը պատահած է Խաչելութենէն 40 օրեր առաջ: Հայ Երուսաղէմը մասամբ մը պահած է այդ աւանդութիւնը, Արտաքսման Կիրակիին Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ կատարուած թափօրի ընթացքին տօնին յատուկ Աւետարանական ընթերցումներով և շարականներու երգեցողութեամբ: Կ'արժէ նաև յիշել թէ Կաթողիկ Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահոց Երկրորդ Կիրակիին Քրիստոսի Այլակերպութենէն խօսող հատուածն է որ կը կարդացուի իբրև

Ճաշու Աւետարան: Հետզհետէ սակայն, նման կարևոր դէպքի մը յիշատակին տօնախմբութիւնը խորթ համարելով Մեծ Պահոց յատուկ ապաշաւի ու ապաշխարութեան ոգիին ու մթնոլորտին, յարմար նկատուած է զայն տեղափոխել Ս. Խաչին նուիրուած մեծագոյն տօնէն — Խաչմերացէն (14 Սեպտեմբեր) — 40 օրեր առաջ՝ որ է Օգոստոսի 6ին: Այս կէտը յստակօրէն նշուած է մեր եկեղեցւոյ Յայտմաւուրքին մէջ: Մենք ալ ատեն մը ընդունած ենք այս կարգադրութիւնը: Բայց երբ Տաղաւար Տօներու դրութիւնը հաստատուած է, այդ թուականը իյնալով շատ մօտիկը յաջորդ՝ Ս. Կոյսի Վերափոխման Տաղաւարին (որ կը տօնուի Օգոստոսի 15ին կամ անոր մերձաւոր կիրակիին), և Տաղաւարներու յաջորդ օրերը Մեռելոց յիշատակին նուիրուած ըլլալուն՝ յարմար նկատուեցաւ զայն կապել Զատիկական հաշիւին, և, տրուած ըլլալով — Հին թէ՛ Նոր Ուխտի մէջ — խորհրդաւորութիւնը 7 թիւին, զայն տօնախմբել Հոգեգալուստէն եօթը շաբաթներ ետք, որը ամենէն ուշը կրնար իջնել մինչև Օգոստոսի առաջին օրը միայն: (Կ'արժէ հոս յիշել թէ մեր եկեղեցւոյ հինգ Տաղաւարներուն վրայ — Ծնունդ, Զատիկ, Վարդավառ, Վերափոխում և Խաչմերաց — եթէ աւելցնելու ըլլանք Քրիստոնէական միւս երկու մեծ տօները — Համբարձումը՝ իբրև յիշատակը մեր Տիրոջ երկրաւոր կեանքի վերջին դէպքին, և Հոգեգալուստը՝ իբրև յիշատակը Ս. Հոգւոյն առաքեալներուն վրայ իջմամբ՝ Քրիստոնէական եկեղեցւոյ հիմնադրութեան — կ'ունենանք նմանապէս 7 թիւը, 7 զլխաւոր տօները եկեղեցւոյ:)

Մեր եկեղեցին սակայն Յայտմաւուրքի մէջ մինչև օրս կը յիշատակէ Օգոստոսի 6ը իբրև «Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: Իսկ մեր Օրացոյցին մէջ այդ օրուան դիմաց նշանակուած է «Տարեմուտ բուն թուականին Հայոց»: Ատիկա վերջամասց յիշատակն է այն դարերուն՝ երբ Նաւասարդեան տօներու աշխարհախումբ հանդիսութիւններով, խրախճանքներով Հայութիւնը կը տօնէր Ամանորը, իր պաշտամունքը մատուցանելով «Մայր ամենայն զգաստութեանց» Անահիտ դիցուհիին, մանաւանդ Տարօնի ու Վասպուրականի մէջ: Անկէ մնացած է նաև իրարու վրայ շուր սրսկելու սովորութիւնը: Հեթանոսութիւն կը բուրէ նաև անունը տօնին՝ Վարդավառ, հաւանաբար յառաջ եկած շաւտուածոհիին արձանը վարդերով զարդարելու սովորութենէն:

Սաղիմական աւանդութիւնը Այլակերպութեան տօնին կապած է նաև գահակալութիւնը Ս. Քաղաքիս առաջին Եպիսկոպոսապետ Ս. Յակոբոս Տեառնեղբոր: Այդ պատճառաւ Հայ Երուսաղէմի համար ան ունի բացառիկ կարևորութիւն: Վարդավառի նախատօնակէն ետք կ'երգուին Սուրբին նուիրուած շարականներ և Սուրբին Այլ պարունակող մասունքը մէջտեղ հանուելով՝ առարկայ կ'ըլլայ հաւատացեալներու երկիւղած պաշտամունքին: Մինչ Տեառնեղբոր

Աթոռը գորդարուած կ'ըլլայ տյնպէս ինչպէս Դաւիթ մարգարէի և Յակոբոս Տեառնեղբոր տօնի օրը: Շատ յաճախադէպ է նաև որ Ա. Աթոռոյս Բնծայարանէն ընթացաւարտ Սարկաւագներ այդ մեծ տօնին օրը ընդունին քահանայական ձեռնադրութիւն և օծում:

Հայ Ժողովուրդը միշտ ալ ունեցած է կարօտն ու պաշտամունքը լոյսին: Իրարու լծորդուած այս դոյզ զգացումները զինքը շարունակ մղած են, իր պատմութեան խաւար դարերուն երկայնքովը, դէպի «աղբիւրը լոյսին»: Եւ տարօրինակ չէ որ ըլլար առաջինը՝ աղովին Գրիգորոսի լոյսը ընդունող: Այդ լոյսով է որ կրցաւ քայել անշեղ՝ արհամարհելով անօրէն բռնակալներուն իր շուրջը դիզած խռթերն ու մութերը: Ու այդ լոյսով է որ կրցաւ, իր հրաշակերտ պատմութեան ընթացքին, զեղարուեստի զանազան բնագաւառներու մէջ արձանագրել անհամար նուաճումներ:

* * *

Վերափոխումը, միւս կողմէն, մեծագոյնն է Ս. Կոյս Մարիամի նուիրուած տօներուն: Անոր տօնախմբութիւնը մեր Եկեղեցոյ մէջ կը տարածուի 9 օրերու վրայ, ամէնօրեայ նախատօնակներով, աւելի նոյնիսկ քան Ս. Երմիայի շրջանը (ուրեքօրեայ):

Վերափոխման տօնը, հիմնուած Գրիգորոսեան Եկեղեցոյ նախնական աւանդութեան վրայ, արժանաւորապէս սկսած է տօնուիլ մասնաւանդ Ե. դարէն ետք, երբ, 431 թուականի զումարուած Եփեսոսի ժողովը — որուն մասնակցող 200 հայրապետներուն յիշատակի տօնովը կը բացուի շարքը Վերափոխման հետ կապուած տօներուն — իր արժանավայել բարձրութեան վրայ դրաւ Ս. Կոյսը, զայն նկատելով զերազանցը բոլոր սուրբերուն: Հերետիկոսներ ի հնումն և Բողոքականներ վերջին քանի մը դարերուն ի զուր ջանացին մարդկութեան զերազանց կնոջ և մօր դիրքը նսեմացնել, ստուերոտել:

Ս. Կոյսին նուիրուած աղօթքներն ու շարականները զոհարատեղծագործութիւններ են և զեղեցկագոյնները մեր թէ այլ Ուղղափառ Եկեղեցիներու աղօթքներուն և շարականներուն: Իսկ Ս. Կոյսէն ներշնչուած և արուեստի տարբեր բնագաւառներուն մէջ այդ ներշնչումով ստեղծագործած արուեստագէտներու արտադրութիւնները — նկար, բանաստեղծութիւն, քանդակ — անհաշիւ են ու անզերագանցելի՝ իրենց հրապոյրին ու չքեղութեանը մէջ, զլուսգործոցներ՝ դարերուն դիմացող:

Ս. Կոյսի Վերափոխման տօնին Հայ Ժողովուրդը կապած է, Միլին դարերէն սկսեալ, «Խաղողօրհնէք»ի արարողութիւնը: Ճիշդ ինչպէս Տիրամայրը մարդկութեան պարգևած է Փրկիչը աշխարհի և այս վերջինը իր քաւարար արեամբ պարգևած է կեանք և մեղաց

թողութիւն մարդկային ցեղին, նմանապէս Անոր սուրբ արեան խորհրդանիշը եղող և մեր Ս. Սեղաններուն վրայ պատարագուող զինին ալ հիւթը ըլլալով խաղողին՝ պատշաճ համարուած է գոյն մաս՝ աւեր արարողութեամբ մը օրհնել Աստուածամօր մեծագոյն տօնին: Յայնքէր գոյն կը կատարեն Քրիստոսի Այլակերպութեան տօնին, իսկ Լատիններ չունին նմանօրինակ արարողութիւն: Երուսաղէմի մէջ, մեր եկեղեցին, Տնօրինական Սրբատեղիներու մէջ տիրող իրաւակարգին բերումով, մինչև օրս ստիպուած ըլլալով ընթանալ Հին Տոմարի համաձայն, սոյն արարողութիւնը կը կատարէ Վերափոխման տօնէն ընդհանրապէս երկու շաբաթներ առաջ (տըրուած ըլլալով որ խաղողը հասունցած կ'ըլլայ օրդէն Օգոստոսի կիսուն), որ ընդհանրապէս կը զուգադիպի ըստ նոր Տոմարի Վերափոխման Կիրակիին: Կ'արժէ հոս յիշել թէ մեր Հայ-Կաթոլիկ եղբայրները ևս պահած են բարի ու աւանդական այդ սովորութիւնը:

Հայ ժողովուրդը բացառիկ յարգանք ու պաշտամունք ունեցած է Աստուածամօր հանդէպ: Վկայ՝ Ս. Կոյսին անունովը օծուած մեր բազմաթիւ ազօթատունները և անոր տրուած բազմաթիւ ստորոգելիները՝ որոնցմով մկրտած է յաճախ անդամները իր իրական սեռին: Իսկ մեր եկեղեցիներու բոլոր խորաններուն վրայ անպայման ներկայ է ան, իր Միածինը զիրկը սեղմած և մայրական զորովազութ ժպիտը դէմքին:

Վարդավառը եթէ տօնախմբութիւնն է Քրիստոնէութեան լոյսին, Վերափոխումը, միւս կողմէն, մեզի ցոյց կու տայ այդ լոյսով առաջնորդուած և այդ լոյսին հաւատքովը աչքերը փակած անհատին սպասող լուսեղէն ապագան, իբրև ընակիչը երկնային լուսոյ կայաններուն:

Լեցունք մեր նախահայրերուն լոյս հաւատքով և լեցնենք մեր օրերը աստուածահաճոյ ու մարդկօգուտ արարքներով:

Գ. Ճ.

